

УДК 364

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-2-7>**Купновицький Назар Степанович**аспірант кафедри соціології та соціальної роботи,
Національний університет «Львівська політехніка»
kupnovytskyinazar@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-1649-5202

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ ДО СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Вступ. У статті досліджується проблема забезпечення доступу осіб з інвалідністю, спричиненою повномасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, до соціальних послуг у контексті міжнародно-правових стандартів та сучасної української практики. В умовах збройного конфлікту значно зростає кількість осіб, які потребують комплексної соціальної підтримки, що актуалізує питання ефективності функціонування системи соціального захисту та її відповідності міжнародним вимогам у сфері прав людини.

Мета роботи. Метою дослідження є комплексний аналіз міжнародно-правових підходів до забезпечення доступності соціальних послуг для осіб з інвалідністю, а також визначення особливостей їх реалізації в Україні в умовах воєнного стану. Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження, зокрема аналіз, синтез, порівняльно-правовий та системний підходи, що дозволило здійснити всебічне дослідження зазначеної проблематики.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до аналізу доступності соціальних послуг для осіб з інвалідністю внаслідок війни, який поєднує міжнародно-правовий та соціально-практичний аспекти. У роботі уточнено зміст поняття доступності як ключового елементу реалізації прав осіб з інвалідністю, а також визначено основні чинники, що впливають на рівень фактичної доступності соціальних послуг в умовах воєнного стану.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що попри наявність нормативно закріплених гарантій, забезпечення доступу до соціальних послуг в Україні супроводжується низкою системних проблем, зокрема інфраструктурного, фінансового та організаційного характеру. Доведено, що ефективна реалізація міжнародних стандартів потребує не лише вдосконалення законодавчої бази, але й розвитку інституційних механізмів, підвищення рівня координації між суб'єктами соціальної політики та впровадження інклюзивних підходів у сфері надання соціальних послуг.

У висновках обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів імплементації міжнародних стандартів, розвитку цифрових інструментів доступу до соціальних послуг, а також посилення ролі держави у забезпеченні соціального захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни. Окреслено перспективні напрями подальших досліджень, пов'язані з оцінкою ефективності конкретних моделей надання соціальних послуг та адаптацією міжнародного досвіду до українських умов.

Ключові слова: інвалідність, соціальні послуги, доступність, міжнародне право, соціальний захист, війна.

Kupnovytskyi Nazar Stepanovych PhD student at the Department of Sociology and Social Work,
National University «Lviv Polytechnic»

ENSURING ACCESS OF PERSONS WITH WAR-RELATED DISABILITIES TO SOCIAL SERVICES: INTERNATIONAL LEGAL APPROACHES AND UKRAINIAN PRACTICE

Introduction. The article examines the issue of ensuring access to social services for persons with disabilities caused by the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, in the context of international legal standards and contemporary Ukrainian practice. In the context of armed conflict, there has been a significant increase in the number of individuals requiring comprehensive social support, which highlights the need to assess the effectiveness of the social protection system and its compliance with international human rights standards.

Purpose and objectives of the article. The purpose of the study is to provide a comprehensive analysis of international legal approaches to ensuring the accessibility of social services for persons with disabilities, as well as to identify the specific features of their implementation in Ukraine under martial law. To achieve this goal, both general scientific and special legal research methods were applied, including analysis, synthesis, comparative legal and systemic approaches, which enabled a comprehensive study of the issue.

Scientific novelty. The scientific novelty of the research lies in a comprehensive approach to analyzing the accessibility of social services for persons with war-related disabilities through the combination of international legal and socio-practical perspectives. The study clarifies the concept of accessibility as a key element in the realization of the rights of persons with disabilities and identifies the main factors influencing the actual accessibility of social services in wartime conditions.

Results. The results of the study demonstrate that despite the existence of formally established legal guarantees, access to social services in Ukraine is accompanied by a number of systemic challenges, including infrastructural, financial, and organizational barriers. It is argued that the effective implementation of international standards requires not only improvements in the legal framework but also the development of institutional mechanisms, enhanced coordination among social policy actors, and the introduction of inclusive approaches to service provision.

© Купновицький Н. С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The conclusions substantiate the need to improve mechanisms for implementing international standards, develop digital tools for accessing social services, and strengthen the role of the state in ensuring social protection for persons with war-related disabilities. перспективні напрями further research are outlined, particularly those related to evaluating the effectiveness of specific models of social service provision and adapting international experience to Ukrainian realities.

Key words: *disability, social services, accessibility, international law, social protection, war.*

Вступ. Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила суттєве зростання кількості осіб, які отримали інвалідність внаслідок бойових дій, що, у свою чергу, зумовлює необхідність комплексного переосмислення підходів до соціального захисту цієї категорії населення. В умовах війни система соціального забезпечення зазнає значного навантаження, оскільки виникає потреба не лише у розширенні обсягів соціальних послуг, але й у підвищенні їх якості та доступності.

Особливої актуальності набуває проблема забезпечення доступу осіб з інвалідністю до соціальних послуг, що охоплюють медичну допомогу, реабілітацію, психологічну підтримку, соціальну адаптацію та інтеграцію у суспільство. Водночас, збройний конфлікт створює додаткові бар'єри у реалізації цих прав, зокрема через руйнування інфраструктури, переміщення населення, обмеженість фінансових ресурсів та порушення стабільного функціонування державних інституцій.

У сучасних умовах питання доступності соціальних послуг виходить за межі суто юридичного регулювання та набуває комплексного характеру, поєднуючи правові, соціальні, економічні та організаційні аспекти. Йдеться не лише про формальне закріплення відповідних прав у нормативно-правових актах, але й про створення реальних умов для їх ефективної реалізації.

Крім того, актуальність дослідження зумовлена необхідністю приведення національного законодавства та практики у відповідність до міжнародних стандартів у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, зокрема положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. В умовах євроінтеграційних процесів та активної взаємодії з міжнародними організаціями Україна повинна забезпечити належний рівень доступності соціальних послуг як один із ключових елементів реалізації прав людини.

Таким чином, дослідження проблем забезпечення доступу осіб з інвалідністю внаслідок війни до соціальних послуг є надзвичайно актуальним та має важливе теоретичне і практичне значення для вдосконалення системи соціального захисту в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика захисту прав осіб з інвалідністю є предметом активного дослідження як у вітчизняній, так і в міжнародній науці. Значна увага приділяється аналізу міжнародно-правових стандартів, зокрема положенням Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, яка визначає принцип доступності як один із ключових у забезпеченні прав людини [1].

У міжнародних дослідженнях, зокрема у доповідях Всесвітньої організації охорони здоров'я та Світового банку (*World Report on Disability*), наголошується на системному характері бар'єрів, які

перешкоджають доступу осіб з інвалідністю до соціальних послуг, включаючи фізичні, інформаційні та соціальні обмеження [5]. Аналогічні підходи відображені у звітах Програми розвитку ООН (UNDP), де акцентується увага на необхідності інтегрованих політик соціального захисту, особливо в умовах кризових ситуацій та збройних конфліктів [8].

У вітчизняній науковій літературі досліджуються питання правового забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю, а також проблеми імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство. Зокрема, українські науковці звертають увагу на необхідність удосконалення механізмів забезпечення доступності соціальних послуг та підвищення ефективності державної соціальної політики [3; 4].

Водночас, попри значну кількість досліджень, недостатньо розробленим залишається питання забезпечення саме практичної доступності соціальних послуг для осіб, які отримали інвалідність внаслідок війни. Більшість наукових праць зосереджена на нормативно-правовому регулюванні, тоді як проблеми фактичної реалізації відповідних прав, зокрема в умовах воєнного стану, потребують подальшого комплексного дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є комплексне дослідження міжнародно-правових підходів до забезпечення доступу осіб з інвалідністю до соціальних послуг, а також визначення особливостей їх реалізації в Україні в умовах збройної агресії. Досягнення поставленої мети передбачає аналіз основних міжнародних стандартів у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, зокрема положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, а також оцінку ефективності їх імплементації у національне законодавство та практику.

Крім того, у межах дослідження ставиться завдання виявити основні проблеми забезпечення доступності соціальних послуг для осіб з інвалідністю внаслідок війни, проаналізувати чинники, що впливають на рівень їх доступності, а також визначити перспективні напрями вдосконалення механізмів соціального захисту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародно-правові підходи до забезпечення доступу осіб з інвалідністю до соціальних послуг формуються на основі концепції прав людини, яка передбачає не лише формальне закріплення прав, а й створення ефективних механізмів їх реалізації. У цьому контексті ключове значення має принцип недискримінації, що передбачає рівний доступ до послуг незалежно від фізичного стану особи.

Базовим міжнародним актом у цій сфері є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, яка закріплює комплексний підхід до забезпечення прав осіб з інвалідністю, зокрема через впровадження прин-

ципу доступності [1]. На відміну від традиційного підходу, що зводився до надання окремих пільг, Конвенція орієнтує держави на усунення бар'єрів, які перешкоджають повноцінній участі особи у суспільному житті.

Відповідно до статті 9 Конвенції, доступність охоплює не лише фізичне середовище, але й інформаційні, комунікаційні та соціальні системи, що дозволяє розглядати її як універсальний інструмент забезпечення прав людини [1]. У цьому аспекті соціальні послуги виступають ключовим елементом реалізації прав осіб з інвалідністю, оскільки саме через них забезпечується доступ до базових життєвих потреб.

Особливу роль у досліджуваній сфері відіграє стаття 26 Конвенції, яка передбачає право на реабілітацію та відновлення функціональних можливостей особи [1]. У сучасних умовах це положення набуває особливого значення, оскільки особи з інвалідністю, спричиненою війною, потребують довготривалої комплексної підтримки, що виходить за межі стандартних соціальних послуг.

Міжнародні стандарти також передбачають, що доступ до соціального забезпечення є складовою права на достатній життєвий рівень, закріпленого у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права [2]. Це означає, що держава зобов'язана не лише декларувати відповідні права, але й забезпечувати їх реальну доступність через ефективні інституційні механізми.

В умовах збройного конфлікту доступ до соціальних послуг набуває специфічних ознак. Особи, які отримали інвалідність внаслідок війни, стикаються з необхідністю одночасного вирішення кількох взаємопов'язаних проблем: фізичного відновлення, психологічної адаптації та соціальної інтеграції. Це вимагає формування комплексної системи підтримки, що поєднує різні види соціальних послуг.

На національному рівні правове регулювання доступу до соціальних послуг здійснюється через відповідні законодавчі акти, зокрема Закон України «Про соціальні послуги» [3] та Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [4]. Проте, попри наявність нормативної бази, практична реалізація цих положень залишається недостатньо ефективною.

Аналіз сучасного стану забезпечення доступності дозволяє виокремити низку системних проблем.

По-перше, існують значні **інфраструктурні обмеження**, пов'язані з недостатньою адаптацією об'єктів соціальної сфери до потреб осіб з інвалідністю. Це стосується як фізичної доступності будівель, так і транспортної інфраструктури.

По-друге, **фінансовий фактор** суттєво впливає на можливість отримання якісних соціальних

послуг. Обмеженість бюджетних ресурсів у період воєнного стану призводить до скорочення або відтермінування реалізації окремих програм.

По-третє, спостерігаються **організаційні недоліки**, зокрема недостатній рівень координації між органами державної влади та місцевого самоврядування, що ускладнює надання комплексної допомоги.

По-четверте, актуальною залишається проблема **інформаційної доступності**, оскільки значна частина осіб з інвалідністю немає достатньої інформації про наявні соціальні послуги або порядок їх отримання.

Водночас, у сучасних умовах простежуються і позитивні тенденції. Зокрема, активізується впровадження електронних сервісів, що спрощує доступ до окремих видів соціальної допомоги. Крім того, важливу роль відіграє міжнародна підтримка, яка сприяє розвитку системи реабілітації та соціального захисту.

Окремого значення набуває забезпечення психологічної підтримки, яка є необхідною умовою соціальної адаптації осіб, що зазнали травмуючого впливу війни. У цьому контексті доступ до відповідних послуг має розглядатися як невід'ємний елемент соціального захисту.

Таким чином, забезпечення доступу осіб з інвалідністю до соціальних послуг в умовах війни потребує системного підходу, який поєднує міжнародно-правові стандарти з ефективними національними механізмами їх реалізації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження встановлено, що доступ до соціальних послуг є ключовим елементом реалізації прав осіб з інвалідністю, зокрема в умовах збройного конфлікту. Міжнародно-правові стандарти формують належну основу для забезпечення цих прав, проте їх ефективність безпосередньо залежить від рівня імплементації на національному рівні.

В Україні сформовано нормативно-правову базу у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, однак її практичне застосування супроводжується низкою проблем, серед яких інфраструктурні обмеження, фінансова нестабільність, організаційні труднощі та недостатня інформованість населення.

Позитивним є розвиток цифрових інструментів надання соціальних послуг, а також активна співпраця з міжнародними організаціями, що сприяє вдосконаленню системи соціального захисту.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з аналізом ефективності конкретних моделей надання соціальних послуг, а також із вивченням зарубіжного досвіду з метою його адаптації до українських реалій.

Список літератури:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю : міжнародний документ від 13.12.2006 р. URL: <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> (дата звернення: 31.03.2026).

3. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 31.03.2026).
4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 31.03.2026).
5. World Health Organization. World report on disability. Geneva : WHO, 2011.
6. United Nations. Disability and development report. New York : UN, 2018.
7. European Commission. Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021–2030. Brussels, 2021.
8. United Nations Development Programme (UNDP). Social protection in crisis situations. New York : UNDP, 2022.
9. International Labour Organization (ILO). World social protection report 2020–2022. Geneva : ILO, 2021.
10. UNICEF. Children with disabilities in emergencies. New York : UNICEF, 2020.

References:

1. Konventsiia OON pro prava osib z invalidnistiu. (2006). [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. Retrieved from <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>
2. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava. (1966). [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights]. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
3. Zakon Ukrainy “Pro sotsialni posluhy”. (2019). [Law of Ukraine “On Social Services”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
4. Zakon Ukrainy “Pro osnovy sotsialnoi zakhyshchenosti osib z invalidnistiu v Ukraini”. (n.d.). [Law of Ukraine “On Social Protection of Persons with Disabilities”]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
5. World Health Organization. (2011). *World report on disability*.
6. United Nations. (2018). *Disability and development report*.
7. European Commission. (2021). *Disability strategy 2021–2030*.
8. United Nations Development Programme. (2022). *Social protection in crisis situations*.
9. International Labour Organization. (2021). *World social protection report 2020–2022*.
10. United Nations Children’s Fund. (2020). *Children with disabilities in emergencies*.

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026